

Mjere za održavanje i poticanje zaposlenosti u zemljama članicama EU i Norveškoj - komparativni pregled -

U ranijim financijskim krizama obično je trebalo četiri do pet godina nakon oporavka da se zaposlenost vrati na prethodnu razinu, pa se, unatoč gospodarskome oporavku, tijekom 2009. i 2010. godine očekuje daljnji porast nezaposlenosti. S obzirom na to da prijašnje krize također pokazuju značajan utjecaj mjera poduzetih tijekom recesije na dugoročni rast gospodarstva, mjere za održavanje zaposlenosti i otvaranje novih radnih mjesta imat će veliko značenje i tijekom razdoblja stabilizacije.

Različiti pristupi krizi:

1. **Posebna savjetodavna tijela:** neke države osnovale su posebna tijela radi razrade mjera protiv recesije (**Velika Britanija, Češka, Slovačka**).
2. **Antikrizni paketi:** većina zemalja usvojila je sveobuhvatne „antikrizne pakete“ koji su uključivali različite mjere i sredstva za rješavanje problema povezanih s recesijom (ekonomskih, financijskih, na području zapošljavanja, socijalnih).
 - **Švedska** – zajmovi za spašavanje poduzeća u posebno pogođenim sektorima, snižavanje poreza radi poticanja potražnje, infrastrukturne investicije, dodatna sredstva za lokalnu upravu da se potakne zapošljavanje u javnom sektoru, odnosno smanje doprinosi na plaće.
 - **Španjolska** - *Plan za poticanje gospodarstva i zapošljavanja.*
 - **Portugal** - *Inicijativa za investicije i zapošljavanje.*
 - **Njemačka** - *Osiguravanje radnih mjesta jačanjem rasta* – stabiliziranje zapošljavanja kroz poticanje kompetitivnosti kompanija koje se postiže olakšavanjem pristupa financiranju, a ne izravnim potporama kompanijama.
 - **Danska** – kompanije se potiču smanjenjem poreza i većim javnim infrastrukturnim investicijama, a ne izravnim potporama; financijska potpora radnicima koji rade skraćeno radno vrijeme.
 - **Velika Britanija, Austrija** – mjere uglavnom vezane uz smanjenje poreza.
 - **Njemačka, Grčka, Mađarska, Nizozemska, Portugal, Rumunjska, Španjolska** – naglasak na potpori malim i srednjim poduzećima.
 - **Latvija, Portugal** – naglasak na poticanju izvoza.
 - **Austrija, Bugarska, Finska, Francuska, Grčka** – posebne mjere za mlade (pripravnički programi i sl.).

U većini starih članica EU mjere protiv krize predstavljaju samo daljnji razvoj već postojećih „mjera za restrukturiranje“, dok nove članice uglavnom nisu imale takve programe pa su morale usvojiti nove.

- **Bugarska:** *Nacionalni akcijski plan za zapošljavanje* (siječanj 2009.) – financiran iz proračuna/EU sredstava/Svjetske banke/drugih donatora.
- **Mađarska:** *Novi mađarski razvojni plan* (uglavnom financiran iz EU izvora).
- **Češka, Poljska, Litva** – planovi još uvijek u procesu izrade/usvajanja zakona.

Socijalni dijalog

Uloga, odnosno mjera uključenosti socijalnih partnera u procesu razrade antirecesijskih mjera vrlo je različita, i ovisi o razlikama u tradiciji socijalnog dijaloga te trenutnoj snazi pojedinih vlada.

U **Austriji, Belgiji, Njemačkoj i Nizozemskoj**, zemljama s dobro razvijenim socijalnim dijalogom, sporazumi među socijalnim partnerima značajno su pridonijeli sadržaju anti-recesijskih paketa. U **Francuskoj** su socijalnim sporazumom proširena prava na naknadu u slučaju djelomične nezaposlenosti. U **Latviji** je vlada prihvatila neke prijedloge socijalnih partnera, a neke vladine prijedloge sindikati su uspjeli zaustaviti.

U **Italiji** su sve tri središnjice predložile različite mjere. U **Sloveniji** bi prijedlog mjera trebalo sastaviti tripartitno Gospodarsko-socijalno vijeće, ali su sindikati već kritizirali vladu što svoju komunikaciju o problemima krize previše usmjerava prema udrugama, umanjujući time ulogu GSV-a.

U slučajevima gdje su sindikati sudjelovali u izradi mjera, vlade su imale koristi od njihove potpore paketu u cjelini, čak i kad su sindikati kritizirali pojedine usvojene mjere. U nekoliko su zemalja (**Velika Britanija, Švedska**) socijalni partneri kritizirali paket u cjelini kao nedovoljan za ublažavanje posljedica krize.

Najčešće teme rasprave među socijalnim partnerima i vladom:

- nedostatak socijalne dimenzije (Francuska),
- fleksibilno radno vrijeme/skraćeno radno vrijeme/privremena nezaposlenost i s time povezana smanjenja plaća,
- razina minimalne plaće (Bugarska, Estonija),
- javni rashodi (sindikati u Danskoj, Finskoj, Španjolskoj, Švedskoj i Velikoj Britaniji podržavaju javne investicije kao generator zapošljavanja).

Kolektivni ugovori

Unatoč naporima sindikata u tom smjeru, zasad nije došlo do uključivanja u kolektivne ugovore odredbi o zaštiti radnika u slučaju smanjenja obujma poslova u poduzeću.

- **Njemačka** - mnogi k.u. imaju tzv. „otvorene odredbe“ koje dopuštaju kršenje odredbi granskih k.u. u svrhu smanjenja troškova i zaštite radnih mjesta (skraćivanje radnog vremena bez naknade u plaći, ukidanje povlastica, odgoda povećanja plaće i sl.),
- **Španjolska** - u kriznim vremenima opada broj novopotpisanih k.u. i broj radnika obuhvaćenih njima,
- **Danska, Poljska, Rumunjska i Njemačka** - sindikati su spremni prihvatiti ograničavanje rasta plaća, stagniranje plaća ili čak njihovo smanjivanje, radi zadržavanja radnih mjesta,
- **Finska** - sindikati i predsjednik države odbili prihvatiti prijedlog udruge poslodavaca o odgodi povećanja plaća, s obrazloženjem da bi to ugrozilo domaću potražnju,
- **Austrija** - sniženja plaće ugovaraju se individualno između radnika i poslodavca, jer su sindikalni predstavnici odbili sudjelovati u takvoj praksi.

Klasifikacija antirecesijskih mjera za poticanje zapošljavanja

1. **Preventivne mjere za zadržavanje zaposlenosti** – nastoje se zadržati ljudi u radnom odnosu, putem potpore poduzećima ili dohotku radnika koji su prihvatili smanjenja plaće ili radnog vremena (prioritet u većini država),
 - potpora skraćenom radnom vremenu i privremenoj nezaposlenosti,
 - programi osposobljavanja za zaposlene,
 - snižavanje ili odgoda troškova rada koji nisu dio plaće,
 - izravne potpore poduzećima,
 - neizravne potpore poduzećima.
2. **Mjere za poticanje zapošljavanja** – instrumenti koji potiču prijelaz iz nezaposlenosti u radni odnos, usmjereni na pojedinca kao tražitelja zaposlenja,
 - savjetovanje, usmjeravanje karijere, pronalaženje posla,
 - poticaji kompanijama za zapošljavanje novih radnika,
 - programi osposobljavanja za nezaposlene,
 - potpore za mobilnost,
 - potpore za samozapošljavanje.
3. **Financijska pomoć nezaposlenima i osobama izvan tržišta rada**
 - naknada za nezaposlenost,
 - ostali instrumenti.

1. Mjere za održavanje zaposlenosti

Skraćeno radno vrijeme i privremena nezaposlenost

Neke zemlje, uglavnom stare članice, već su i ranije imale mjere financijske potpore u slučaju skraćivanja radnog vremena ili privremene nezaposlenosti (kao dio programa restrukturiranja). Dodatna prilagodba takvih mjera zbog krize često je bila temeljena na tripartitnim inicijativama, posebno u smjeru fleksibilizacije i povećanja praktičnosti pravila.

- **Austrija, Belgija, Danska, Francuska, Njemačka, Italija, Litva, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska.**

Nove članice nisu imale takve mjere, te su ih neke od njih usvojile zbog krize i s ograničenim vremenskim trajanjem.

- **Bugarska, Mađarska, Rumunjska, Slovenija.**

Uključenost socijalnih partnera

U principu, uvjet dobivanja potpore, koju odobrava nacionalna služba za zapošljavanje, jest postojanje sporazuma između poslodavca i sindikata o skraćenom radnom vremenu ili privremenoj nezaposlenosti.

U nekim su se državama sindikati usprotivili ili kritizirali takve mjere:

- u **Grčkoj** se jedna od središnjica suprotstavila takvome modelu, bojeći se da će on dovesti do korištenja krize kao izgovora za arbitrarno uspostavljanje skraćenog radnog vremena od strane poslodavaca,
- u **Sloveniji** su sindikati kritizirali zakon bojeći se da će se njime okoristiti samo poslodavci, ne isplaćujući potporu samim radnicima (potvrđeno istraživanjem koje je pokazalo kako je 70 posto poduzeća koja primaju takvu pomoć svejedno smanjilo

plaće, a samo 63 posto poduzeća koja su se prijavila za potporu namjeravaju ju barem djelomično isplatiti radnicima).

Razlike u općem pristupu

Terminološke razlike:

- „skraćeno radno vrijeme“ (Austrija, Njemačka),
- „suspendirana zaposlenost“ (Cipar),
- „djelomična nezaposlenost“ (Češka, Belgija, Francuska).

Većina mjera pokriva sve sektore, no u nekim je slučajevima primjena ograničena na samo neke (npr. u Bugarskoj na industriju i usluge). U nekim zemljama potpora je dostupna za sve radnike, a u nekim samo za određene kategorije:

- **Belgija** – tek nedavno prošireno na agencijske radnike i radnike sa ugovorima na određeno, skraćeno radno vrijeme moguće samo za plave ovratnike, a za bijele privremena nezaposlenost,
- **Nizozemska** – skraćeno radno vrijeme nije moguće za agencijske radnike,
- **Austrija** – isključeni pripravnici, menadžersko osoblje i članovi uprave.

Vrste i uvjeti potpore

Uglavnom se radi o financijskim potporama koje se isplaćuju radnicima, izravno ili preko poslodavca.

država	naziv mjere	potpora uključuje	oblik i iznos potpore	trajanje
AUSTRIJA	skraćeno radno vrijeme / potpora za skraćeno radno vrijeme	sve radnike, uključujući agencijske, osim pripravnika, menadžera i članova uprave	kompensacija poslodavcu u minimalnom iznosu naknade za nezaposlenost (55% prosječne plaće) plus doprinosi za zdravstveno i mirovinsko osiguranje, odnosno dječji doplat; dodatnih 15% ako poslodavac nudi osposobljavanje	najviše 6 mjeseci, odnosno 20 mjeseci u izvanrednim prilikama; radno vrijeme mora biti od 10-90% normalnog radnog vremena
BELGIJA	privremena nezaposlenost / tehnička nezaposlenost	svi radnici, uključujući agencijske i one koji rade na određeno vrijeme; u nekim slučajevima ograničeno na plave ovratnike	najviše 75% posljednje plaće, ovisno o obiteljskom statusu i do maksimuma od 2 206 €	radno vrijeme najviše 35 sati, odnosno 4 radna dana tjedno
BUGARSKA		radnici u industriji i uslugama	najviše 613 € po radniku, ovisno o broju neodrađenih sati	najviše 3 uzastopna mjeseca u jednoj kalendarskoj godini
NJEMAČKA	skraćeno radno vrijeme / naknada za skraćeno radno vrijeme	svi radnici, uključujući agencijske i ugovore na određeno, ukoliko je poslodavac ostvario pad prihoda od minimalno 10%	Vlada plaća 67% razlike do pune plaće i 50% doprinosa	najviše 24 mjeseca
DANSKA	podjela rada	svi radnici	mogućnost primanja naknade za nezaposlenost	najviše 13 tjedana

FRANCUSKA	djelomična nezaposlenost / tehnička nezaposlenost	svi radnici, uključujući agencijske, ugovore na određeno i nepuno radno vrijeme; u slučaju skraćenog radnog vremena dodatni uvjet je da je poslodavac ostvario pad prodaje najmanje 50%	poslodavac plaća do 75% plaće za neodrađene sate (minimum 6,84 €), država plaća 3,84 € (mala i srednja poduzeća), odnosno 3,33 € (velika poduzeća) po satu po radniku. U slučaju prekida rada duljeg od 3 mjeseca radnici ostvaruju pravo na naknadu za nezaposlene	6 uzastopnih tjedana, maksimalno 600 sati godišnje odnosno 1000 u sektorima tekstila/obuće/odjeće i auto-industrije
MADARSKA		svi radnici	80% posljednje plaće, do maksimuma od 150% nacionalne minimalne plaće; 80% troškova osposobljavanja ako ga poslodavac organizira	
ITALIJA	fond za jamstvo plaća	svi radnici, uključujući agencijske i pripravnike	80% posljednje plaće, maksimalno do određenog praga	najviše 1 godina
	ugovor solidarnosti	uredski namještenici, članovi zadruga	60% posljednje plaće ako je radno vrijeme smanjeno za 60%	najviše 2 godine
LUKSEMBURG		svi radnici, ali prije moraju biti iscrpljena ostala sredstva – smanjivanje broja agencijskih radnika, godišnji odmori, unutrašnji preustroj radnih mjesta	zavod za zapošljavanje plaća 80% bruto satnice, odnosno 90% ako radnik za to vrijeme pohađa osposobljavanje	maksimalno 50% normalne satnice
NIZOZEMSKA	skraćeno radno vrijeme (do 3/09), djelomična nezaposlenost	agencijski radnici isključeni, poslodavac dužan osigurati osposobljavanje tijekom skraćenog radnog vremena	70% plaće za neodrađene sate	do 50% radnog vremena, najviše 15 mjeseci
NORVEŠKA		svi radnici	poslodavac plaća prvih 5 dana privremene nezaposlenosti, iduća 3 dana su neplaćena, a nakon toga radnik ima pravo na naknadu za nezaposlenost	najviše 52 tjedna
RUMUNJSKA		svi radnici	oslobođenje od plaćanja doprinosa, plaća isplaćena tijekom privremene obustave rada ne podliježe plaćanju poreza na dohodak	najviše 3 mjeseca
SLOVENIJA		svi radnici	privremeno nezaposleni ostvaruju pravo na 80% svoje prosječne plaće u posljednja 3 mjeseca; 50% plaća država a 35% poslodavac	

Obaveza edukacije i neotpuštanja

U nekim je državama dobivanje državne potpore uvjetovano aktivnostima stručnog usavršavanja tijekom vremena u kojemu radnik ne radi, dok su u ostalim slučajevima uglavnom povoljniji uvjeti potpore ako postoje takve aktivnosti.

U nekim državama također postoje odredbe koje zabranjuju otpuštanje radnika tijekom ili neposredno nakon razdoblja u kojem se koristi skraćeno radno vrijeme.

- **Austrija** – nije dopušteno otpuštanje tijekom korištenja radnog vremena, a prema većini kolektivnih ugovora ni tijekom prva četiri mjeseca nakon prestanka,
- **Slovenija** – nije dopušteno otpuštanje tijekom korištenja potpora za skraćeno radno vrijeme.

Korištenje skraćenog radnog vremena

Broj poduzeća koja koriste skraćeno radno vrijeme znatno je porastao proteklih nekoliko mjeseci, i veći je od očekivanja.

- **Austrija** – 60. 000 radnika u 250 poduzeća radi skraćeno (svibanj 2005.).
- **Belgija** – 313.000 privremeno nezaposlenih (ožujak 2009.), najviše u metalskoj, prehrambenoj i tekstilnoj industriji te graditeljstvu.
- **Danska** – više od 700 slučajeva „podjele rada“ u prvom kvartalu 2009., naspram 30 u cijeloj 2007.
- **Italija** – broj neodrađenih sati u 2008. udvostručio se u odnosu na 2007.
- **Norveška** – više od 17. 500 privremeno nezaposlenih (svibanj 2009.), naspram 2200 u svibnju 2008.
- **Njemačka** – uglavnom u metalskoj industriji, graditeljstvu, trgovini i proizvodnji strojeva.

Neki dokazi upućuju da skraćivanje radnog vremena dugoročno ne sprečava otkaze, nego samo odgađa otpuštanje u trenutku gospodarske krize. Osim toga, ako se primjenjuje tijekom dužeg vremenskog razdoblja, negativno utječe na strukturne promjene jer se umjetno održava zaposlenost u industrijama koje su u opadanju, umjesto da se radna snaga preusmjeri u poslove s boljom perspektivom. Što ekonomska kriza dulje traje, manja je učinkovitost mjere skraćivanja radnog vremena.

Programi osposobljavanja

Nekoliko država posebno potiče aktivnosti osposobljavanja radnika tijekom privremene nezaposlenosti, odnosno skraćenog radnog vremena, radi povećanja zapošljivosti samih radnika, odnosno podizanja kompetitivnosti poduzeća.

Učinkovitost tih mjera ograničena je činjenicom da se ne može točno predvidjeti trajanje skraćenog radnog vremena/privremene nezaposlenosti, pa se stoga mogu poduzeti samo kratkotrajne aktivnosti osposobljavanja čiji je učinak ograničen. Osposobljavanje znači dodatan administrativni i organizacijski teret za poduzeće, a s obzirom na to da ne znaju koliko će dugo radnici ostati u poduzeću, poslodavci nisu sigurni u dugoročnu korist pa im takve mjere nisu visoko na listi prioriteta.

- **Velika Britanija** – vladin program nudi savjete poslodavcima u vezi s unapređenjem vještina radnika (organizacija osposobljavanja, pronalaženje instruktora i sl.).
- **Češka** – dva programa koja financira Europski socijalni fond nadoknađuju troškove osposobljavanja i plaće tijekom tog vremena.
- **Austrija** – ako se poslodavac i radnik dogovore o neplaćenom godišnjem radi osposobljavanja (do 18 mjeseci), radnik dobiva od države naknadu u visini naknade za

nezaposlenost; poslodavac plaća osposobljavanje, ali dobiva državnu potporu u iznosu 25-50 posto.

- **Nizozemska i Slovenija** – aktivnosti osposobljavanja obavezne su ako se koristi skraćeno radno vrijeme ili privremena nezaposlenost.
- **Francuska** – na inicijativu sindikata uspostavljen Socijalni investicijski fond, koji financiraju vlada i socijalni partneri, za pružanje osposobljavanja privremeno nezaposlenima i tražiteljima posla.
- slične mjere postoje u **Njemačkoj, Italiji i Irskoj**, a trenutno se o njima raspravlja i u **Estoniji, Finskoj i Švedskoj**.

Smanjivanje ili odgoda troškova rada koji ne ulaze u plaću

U nastojanju da omoguće poduzećima zadržavanje radnika u vrijeme krize, neke su države poduzele mjere smanjivanja ili odgode troškova rada koji ne ulaze u plaću.

1. Doprinosi – neke zemlje snizile su sve doprinose, a neke samo pojedine (zdravstveni ili mirovinski).

- **Njemačka** – doprinos za nezaposlenost koji plaća poslodavac smanjen je s 4,2 posto u 2008. godini na 2,8 posto u 2009. i 2010; doprinos za zdravstvo smanjen za 0,3 posto.
- **Bugarska** – do 2009. doprinos za mirovinsko osiguranje plaćao je 40 posto radnik, a 60 posto poslodavac; od početka godine država plaća 40 posto, radnik 26,7 posto, a poslodavac 33,3 posto.
- **Slovenija** – poslodavci su predložili smanjenje doprinosa za socijalnu sigurnost koji plaća poslodavac, kao i udjela i trajanja naknade tijekom bolesti koju plaća poslodavac (s 80 posto na 70 posto i s 30 na 20 dana), čemu se sindikati protive.
- **Češka, Mađarska, Portugal** – vlada potiče zapošljavanje/zadržavanje starijih radnika smanjenjem ili izuzećima plaćanja doprinosa za socijalnu sigurnost (npr. zdravstvo).
- **Švedska** – vlada potiče zapošljavanje mladih smanjenjem doprinosa za radnike mlađe od 26 g.

2. Izuzeća ili odgode plaćanja poreza za poduzeća

- **Belgija** – oslobođenje plaćanja poreza na prekovremeni rad do 130 sati (ranije do 65), za 76 posto rada znanstvenih istraživača (ranije 65 posto) i za 15,6 posto rada u noćnoj smjeni (ranije 10,7 posto); mogućnost odgode plaćanja poreza za prva dva kvartala 2009. za dva mjeseca; studija je pokazala da bi rezultat takvih mjera trebao biti porast zapošljavanja.
- **Švedska** – mala i srednja poduzeća mogu odgoditi plaćanje poreza na plaće za godinu dana.
- **Nizozemska** – slična porezna izuzeća/odgode uvjetovani aktivnostima istraživanja i razvoja, odnosno ulaganja u zelene tehnologije.

3. Snižavanje poreza na dohodak za radnike – u vremenima kad padaju plaće, snižavanje stopa, odnosno povisivanje pragova poreza na dohodak jednostavna je mjera za održavanje potrošnje kućanstava, odnosno poticanje trgovine; mjere moraju biti dobro isplanirane, jer će u suprotnom najviše pogodovati bogatijima koji plaćaju veći porez.

- **Latvija** – porez na osobni dohodak smanjen s 25 posto na 23 posto od 1.1.2009.
- **Poljska** – najmanja stopa poreza na dohodak smanjena s 19 posto na 18 posto od 1.1.2009.
- **Litva** – porez na dohodak smanjen s 24 posto na 15 posto od 1.1.2009.; novi sustav izračuna poreza koji pogoduje radnicima s nižim primanjima.

- **Italija** – oslobođenje od poreza bonusa za produktivnost; obuhvaća radnike koji zarađuju do 35.000 € (ranije 30.000 €), odnosno bonuse do 6.000 € (ranije 3.000 €).

Izravne potpore poduzećima

S obzirom na to da je kriza obilježena niskim povjerenjem investitora i otežanim pristupom financijskim sredstvima kojima bi poduzeća mogla unaprijediti poslovne aktivnosti i održati zaposlenost (posebno su ugrožena mlada poduzeća kojima nedostaju zalihe kapitala, iako posjeduju potencijal za rast), mnoge države uvele su mjere poput **javnih zajmova, jamstava i izravnih potpora** poduzećima. Većina takvih mjera odnosi se na iznose pomoći do 500.000€, ograničene su na 2009. i 2010. g. i dostupne samo poduzećima koja nisu bila u financijskim problemima prije 1. srpnja 2008. Takve mjere morale su biti usklađene s *Privremenim okvirom mjera državne pomoći* Europske komisije.

1. **Sektorski pristup** – s obzirom na prirodu krize, mnoge države usmjerile su mjere prema **financijskom sektoru**, čije se stabiliziranje smatra preduvjetom kreditiranja realnoga gospodarstva; neke države, poput **Francuske, Italije, Španjolske i Švedske** uvele su jamstva, kredite ili potpore i za neke druge specifične sektore pogođene krizom, poput automobilske industrije; neke države potiču „zelene tehnologije“, a neke, poput **Francuske, Španjolske i Velike Britanije** prednost daju malim i srednjim poduzećima.
2. **Izvoz** – neke države uvele su posebna jamstva (**Danska, Estonija, Luksemburg**), ili kredite (**Portugal** – u sektorima poljoprivrede i ribarstva) izvoznicima.
3. **Odgoda, smanjenje ili povrat poreza** – drugi pristup povećanju likvidnosti poduzeća polazi od smanjivanja porezne osnovice ili stopa, odnosno odgode plaćanja poreza ili njegova povrata.
 - **Francuska, Italija, Portugal, Švedska, Velika Britanija.**
 - **Rumunjska** – reinvestirani profit oslobođen poreza tijekom 2009. na inicijativu socijalnih partnera.
 - **Španjolska** – porez na dobit smanjen za 5 posto tijekom 2009. i 2010. kako bi se potaklo održanje zaposlenosti (za poduzeća s manje od 25 radnika i prometom manji od pet milijuna €, koja nisu od 2008. do 2009. smanjivala razinu zaposlenosti).

Neizravne potpore poduzećima

Proračunska potrošnja i javne investicije nastoje se održati stabilnima ili povećati, kako bi se potakla potražnja i zaposlenost i gospodarskom sektoru.

1. **Investicije u javnu infrastrukturu** – mnoge zemlje odlučile su investirati javna sredstva u održavanje cesta i željeznica, škole, bolnice i ostale institucije za socijalnu skrb.
 - **Francuska** – velika investicija u socijalnu stanogradnju kao poticaj građevinskom sektoru (70.000 novih stanova u 2009. i 2010.).
2. **Poticanje potrošnje** – poticaji za kupovinu roba finalne potrošnje.

- **Austrija, Češka, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Portugal, Slovačka** – državni poticaji za kupnju novih automobila.
 - **Španjolska** – vladin kredit za kupnju ekoloških vozila (bez kamate do 10.000 €, 2,5 posto na iznos do 30.000 €).
3. **sektorski pristup** – smanjenje poreza za određene proizvode.
- **Švedska** – smanjeni porezi na poslove održavanja, obnove i izgradnje na privatnim zgradama (očekuje se povećanje radnih mjesta u sektoru graditeljstva za 7500 u 2009. i 3500 u 2010.).

2. Mjere za poticanje zapošljavanja i/ili zapošljivosti

Nekoliko država reformiralo je javne službe za zapošljavanje kako bi bolje odgovorile na specifične potrebe trenutne situacije na tržištu rada.

- **Dodatno zapošljavanje** (Njemačka, Norveška, Španjolska, Velika Britanija), **osposobljavanje, povećanje učestalosti konzultacija** (Finska).
- **Restrukturiranje** – u Francuskoj je služba spojena s agencijama za socijalnu pomoć, u Luksemburgu se javna služba za zapošljavanje povezala s privatnim agencijama za zapošljavanje, s naglaskom na agencijskom radu (javno-privatno partnerstvo); u Nizozemskoj je osnovano 30 „centara mobilnosti“ radi promicanja suradnje između poduzeća, sindikata i agencija za zapošljavanje, uz snažnu potporu socijalnih partnera.

Mnoge su države pojačale aktivnosti usmjerene na potporu nezaposlenima koji traže posao (povezivanje oglasa za posao i prikladnih kandidata, savjetovanje u traženju posla i pisanju prijave za zaposlenje...).

- **Švedska, Velika Britanija.**
- **Bugarska** - novi nacionalni program radnicima koji su ostali bez posla pruža paket usluga koji sadrži smjernice za pronalaženje posla, savjetovanje, profesionalnu orijentaciju, prekvalifikaciju i poticaje za zapošljavanje u privatnom sektoru.
- **Irska** – internet stranica www.survivingredundancy.ie nudi usluge savjetovanja radnicima koji traže posao, kao i poslodavcima koji prolaze kroz proces otpuštanja radnika.

U nekim državama takve mjere usmjerene su na **specifične sektore**, odnosno **društvene skupine** osobito pogođene krizom.

- **Velika Britanija** – politika zapošljavanja usmjerena ponajprije na osobe mlađe od 25 godina, kao i osobe nezaposlene dulje od šest mjeseci.
- **Irska** – radnici-migranti.
- **Italija** – sporazum vlade i socijalnih partnera o zajedničkoj pomoći radnicima koji su izgubili posao u farmaceutskoj industriji.

Mnoge države potiču zapošljavanje **smanjivanjem troškova rada koji ne ulaze u plaću** za novozaposlene radnike (financijska potpora ili oslobođenje od poreza).

- **Francuska** – poduzeća s manje od 10 zaposlenih tijekom 2009. oslobođena plaćanja doprinosa na plaće novozaposlenih radnika.
- **Njemačka** – sniženi doprinos za zdravstvo za novozaposlene.
- **Portugal** – mala poduzeća oslobođena doprinosa 24 mjeseca ako zaposle dugotrajno nezaposlene osobe.
- **Francuska, Slovenija, Švedska** – mjere usmjerene na skupine posebno ranjive na tržištu rada (mladi, oni koji prvi put traže posao, stariji radnici, niskokvalificirani radnici, dugotrajno nezaposleni).

Neke države nude **financijsku potporu u obliku dijela plaće za novozaposlene**, iako mnogi stručnjaci sumnjaju u učinkovitost takvih mjera, jer se njima često subvencioniraju poslodavci koji bio i bez subvencije zaposlili nove radnike.

- **Bugarska, Mađarska** (subvencioniran dio plaće za novozaposlene koji su ranije izgubili posao u poduzećima pogođenima krizom).
- **Velika Britanija** – subvencije za plaću i osposobljavanje radnika koji su bili nezaposleni dulje od šest mjeseci.
- **Grčka** – subvencionirano otvaranje 60.000 radnih mjesta preusmjeravanjem sredstava iz naknade za nezaposlenost u subvencije za plaće (poduzeće za novozaposlenog dobiva potporu jednaku iznosu naknade za nezaposlenost); naknade za sezonsku nezaposlenost radnicima u turizmu preusmjerene u subvencije plaća takvih radnika koje poduzeća trajno zaposle (samo za hotele koji nisu smanjivali broj radnika u odnosu na prošlu godinu).

Mnoge zemlje uvele su različite mjere **osposobljavanja nezaposlenih** i njihove pripreme za pronalaženje novog posla.

- **Estonija** – vlada planira izdati posebne kartice za nezaposlene s popisom programa osposobljavanja (raspored, lokacija) i određenom količinom novca koji osoba može potrošiti na te programe (pomoć pri zapošljavanju + povećanje autonomije tražitelja posla pri izboru programa osposobljavanja koji im najviše odgovaraju).
- **Francuska, Nizozemska** – temeljem tripartitnih sporazuma povećana sredstva za osposobljavanje nezaposlenih + prošireni kriteriji tko ima pravo na tečajeve.
- **Italija** – uspostavljen Fond za zapošljavanje i osposobljavanje koji financira nacionalna služba za zapošljavanje, i Fond za nerazvijena područja.
- **Njemačka** – mjere usmjerene na starije od 25 godina bez strukovnog obrazovanja.
- **Irska** – poseban program za radnike u graditeljstvu, radi osposobljavanja za rad na ugrađivanju „zelenih tehnologija“ u kuće i urede; program osposobljavanja pripravnika „na radnome mjestu“ u graditeljstvu.
- **Španjolska** – vlada osigurala sredstva sveučilištima za besplatan upis nezaposlenih s diplomom, starih između 24 i 40 g., koji žele nastaviti školovanje (magisterij).
- **Finska, Francuska, Nizozemska** – prioritet su mladi.
- **Austrija** – program dodatnog osposobljavanja i prekvalifikacije za agencijske radnike koji su ostali bez posla zbog krize (2000 radnika, 80 posto mladih).
- **Poljska** – lokalne vlasti sufinanciraju tečajeve osposobljavanja za nezaposlene osobe kod privatnih pružatelja usluga do iznosa 1996€ (30 sati tjedno, 6-12 mjeseci); ako polaznik prekine tečaj iz nekog drugog razloga osim zaposlenja, dužan je vratiti sredstva.
- **Francuska** – nezaposlena osoba prima 80 posto prijašnje plaće tijekom jedne godine ako pohađa tečaj strukovnog osposobljavanja ili praksu u nekom poduzeću; vlada razmatra uvođenje jednokratne potpore od 1000€ za mlade od 26 g. koji potpišu ugovor o radu i osposobljavanju s kompanijom koja zapošljava manje od 50 radnika.
- **Velika Britanija** – dodatna naknada za nezaposlenost mladima od 25 godina nezaposlenima 12 mjeseci, ako pohađaju neki tečaj osposobljavanja.

Iako i u vremenima visoke nezaposlenosti zbog recesije neka radna mjesta ostaju nepopunjena zbog geografskog nepodudaranja u ponudi i potražnji radne snage, samo nekoliko država poduzelo je mjere poput **poticanja mobilnosti** (trajnog preseljenja ili putovanja na posao) kao odgovor na krizu.

- **Belgija** – dodatni porezni poticaji za osobe koje putuju na posao izvan mjesta stanovanja (tijekom 2009. i 2010.).

- **Slovačka** – značajno povećane naknade za putovanje na posao, odnosno stanovanje izvan mjesta prebivališta (za 37-88 posto); posebne potpore za preseljenje.
- **Litva** – posebna „naknada za mobilnost“ ako troškovi putovanja na posao prelaze 20 posto plaće koja je manja od 436€.
- **Češka** – program „dobrovoljnog povratka“ za strane radnike koji su izgubili posao zbog krize uključuje besplatan smještaj od prijave do napuštanja zemlje, putne troškove povratka u matičnu zemlju i 500€ (do sredine lipnja 1700 prijava).

Mnoge države uvele su različite **poticaje za samozapošljavanje** kako bi smanjile rizik osobama koje su ostale bez posla zbog krize i odlučile se pokrenuti vlastiti posao. Takve mjere često su dijelom financirane iz Europskog socijalnog fonda.

- **Velika Britanija, Bugarska, Rumunjska** – savjetovanje i osposobljavanje budućih poduzetnika o pokretanju posla, pravnim, ekonomskim i socijalnim aspektima, izradi poslovnih planova i dr. (Bugarska planira programom obuhvatiti 150.000 ljudi, s očekivanjem da će ih 10. 000 u konačnici postati novi poduzetnici).
- **Austrija, Litva, Portugal, Velika Britanija, Estonija, Poljska** – uveli ili povećali poticaje za novoosnovana poduzeća.
- **Francuska** – nezaposleni može odmah podići polovicu svoje ukupne naknade za nezaposlenost ako pokreće posao, a drugu polovicu kasnije, ako posao zaista krene.
- **Češka, Slovačka, Švedska** – sniženi socijalni doprinosi za samozaposlene tijekom 2009. i 2010.
- **Francuska** – novoosnovana poduzeća oslobođena su PDV-a, umanjen im je porez na dobit i socijalni doprinosi (od početka 2009. koristilo 43. 000 samozaposlenih, što je nadmašilo sva vladina očekivanja).

3. Financijska pomoć nezaposlenima

Više država je pod utjecajem krize promijenilo kriterije za primanje **naknade za nezaposlenost**, njezino trajanje ili iznos.

- **Francuska, Finska, Švedska** – ublaženi kriteriji za ostvarivanje prava na naknadu za nezaposlenost u razdoblju od 1.4.2009. do kraja 2010. (potreban radni staž. duljina primanja naknade); u Francuskoj nezaposlene osobe koje i dalje ne ostvaruju pravo na naknadu dobivaju jednokratnu pomoć od 500€.
- **Italija** – uz ublažavanje kriterija, uvedena je eksperimentalno naknada za nezaposlenost i za pripravnike (2009.-2011.) te jednokratna naknada koju u određenim uvjetima primaju osobe kojima je istekao ugovor o radu na određeno vrijeme (20 posto godišnjeg prihoda u 2009., odnosno 10 posto za 2010.).
- **Češka** – u proceduri je zakon protiv nelikvidnosti, kojim bi trebalo biti utvrđeno da isplata plaća radnicima ima prioritet pred kreditnim obavezama poduzeća, a radnici bi ostvarivali pravo na državnu pomoć tijekom razdoblja nelikvidnosti poduzeća.
- **Mađarska** – kriteriji za naknadu pooštreni radi poticanja učinkovitijeg traženja posla za dugoročno nezaposlene osobe.
- **Češka** – naknada povećana na 130 posto prijašnje naknade za početne mjesece, a smanjena na 70 posto za kasnije mjesece, kako bi se potaklo traženje posla.
- **Estonija** – naknada povećana s 50 posto posljednje plaće na 70 posto, ali će primjena vjerojatno biti odgođena zbog financijskih teškoća Fonda za nezaposlenost.
- **Grčka, Rumunjska, Slovenija** – sindikati zahtijevali povećanje iznosa i trajanja naknade.
- **Poljska, Rumunjska** – produženo razdoblje najdužeg primanja naknade.

Neke zemlje počele su razmatrati i druge mjere prilagodbe radne snage u sektorima pogođenima krizom, poput **prijevremenog umirovljenja**, o čemu postoje vrlo različiti

stavovi. U državama čija starija radna populacija nije ugrožena krizom više od ostalih dobnih skupina (**Cipar, Danska, Poljska, Velika Britanija**), nije došlo do rasprave o promjenama u mirovinskom sustavu. Međutim, zemlje poput **Mađarske, Latvije, Luksemburga i Rumunjske** primijetile su da kriza ima jači negativni učinak na mogućnost zaposlenja starijih radnika. **Italija** je uvela poseban program ranijeg umirovljenja u bankarskom sektoru, s time da banke koje se nalaze u procesu restrukturiranja imaju obavezu dati financijski doprinos programu.

Neke države mijenjale su i druge mjere dohodovnih potpora nezaposlenim osobama, poput dječjih doplatka ili potpora za stanovanje i studiranje.

- **Njemačka** – dodatna jednokratna pomoć od 100€ svim primateljima dječjeg doplatka.
- **Bugarska** – jednokratna pomoć kućanstvima s niskim primanjima zbog poskupljenja cijene grijanja.
- **Češka** – planira se uspostavljanje fonda za privremenu pomoć nezaposlenima koji imaju problema s otplatom hipotekarnih kredita.
- **Francuska** – za 100 posto povećana sredstva za beskamratne stambene kredite koje daje država.
- **Poljska, Portugal** – financijska pomoć za građane koji imaju problema s otplatom hipotekarnih kredita.
- **Portugal** – povećan doprinos države u kupnji generičkih lijekova za umirovljenike s niskim primanjima, povećane potpore studentima koji primaju obiteljski doplatok a kojima je jedan roditelj nezaposlen dulje od tri mjeseca.
- **Francuska** – razmatra se plan potpore za 3,8 milijuna kućanstava s niskim prihodima u iznosu 200€ po kućanstvu.

izvor:

Tackling the recession: Employment related public initiatives in the EU Member States and Norway

Europska zaklada za unapređenje uvjeta rada i života

pripremio:
Darko Šeperić,
stručni suradnik SSSH za europske integracije